

138

SANCTI AURELII
AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

TRACTATUS.

LIBER

De Spirituali certamine.

Educitur hic tractatus, sive sermo, qui tamen a manuscripto dicitur liber, in Bibl. Sanctæ Crucis Florentiæ, Plut. xvii dextr., cod. ix, fol. 133 b. Hunc frustra quæsi apud sanctum Augustinum, cujus nomen habet in codice.

SYNOPSIS.

I. Christiani boni ex Ægypto in terram promissam adducti sunt. II. Non otio tamen indulgendum, sed pugnandum contra vitia. III. Quæ delenda, ut gentes quas Israëlita destruere jussi fuerant. IV. Quam damaanda monachorum segnitie. V. Profectus spiritualis argumenta. VI. Cur Deus nos sine certamine vincere adversarios non vult. VII. Finalis adhortatio ad monachos.

I. Si diligenter considerare volumus, fratres charis-

simi, unde venimus, et quo vocamur, nullæ vires in nobis sunt, quibus ad reddendas Deo gratias sufficere valeamus. Nos enim filii Israël sumus, qui Pharaoni in Ægypto servivimus, qui gravissimo superbi regis imperio premebamur. Gaudebat siquidem Princeps mundi hujus sub feroci servitutis jugo nos indesinenter atterere, et servilium operum semper officiis occupare. Cogebat nos lateres coquere, nec (1) ex pretiosis virtutum lapidibus templum Deo construere, sed terrenum potius sibi dictabat ædificium fabricare. Sed ecce jam Deus patrum nostrorum, Deus benedictus in sæcula, ex Ægypto nos, id est, de tenebris vitæ veteris eruit, de vinculo tyrannicæ dominationis absolvit, atque in terram nos promissionis fideliter introduxit. Terram namque repromissionis ex eo jam ingressi sumus, ex quo, spreto mundi desiderio, firmæ spei fiduciam in æternitate posuimus, et jam in spe possidemus, quam in re postmodum habituri per Dei gratiam sumus. In hanc videlicet terram jam illi spei gratia (2) introducti fuerant, quibus Petrus aiebat: « Vos » autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, » populus acquisitionis, ut virtutes annuntietis ejus qui » de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum¹. »

II. Sed quia in hanc terram, duce divina gratia, sumus ingressi, non (3) nobis vacandum est otio, non torpori vel desidiæ cedere, non somno vel incautæ securitati sanum est indulgere. Expedi itaque ut virtutum armis semper accincti, ad custodiam nostri jugiter excubemus, et adversus immanissimos hostes nostros acriter dimicemus; per bellum namque pariter ad pacem, per laborem

¹ 1 Petr. II, 9.

(1) Hic vox quædam deest in cod. quam supplevimus addendo *nec*.
(2) Cod. *gratiam*. — (3) Id. male *jam*.

transitur ad requiem. Non enim est sine pugna victoria, non absque victoria pertingitur ad coronam. Intestinos autem hostes habemus, cum quibus si perire nolumus, infatigabiliter et sine ulla prorsus intermissione pugnare compellimur. Hostes nempe nostros, adversus quos in acie semper assistimus, non a nobis interjecti aggeres dividunt, non moenia turrita secernunt, non profundi amnes interfluunt, non prærupti montes, ne quo minus congregiantur, obsistunt. Nobiscum semper sunt, quia in nostræ mentis penetralibus (1) degunt. Septem namque principalia vitia sunt, ex quorum vipereo semine cæteræ vitiorum pestes, quasi venenatæ nihilominus soboles oriuntur. Quæ nimirum sunt: superbia, avaritia, inanis gloria, ira, invidia, luxuria, tristitia. De quibus nos idcirco disputare diligenter omittimus, quia plerosque tractatores sacri eloquii multiplices super his reliquisse sententias invenimus. Hoc tantum nunc affirmare sufficiat, quia quisquis adversus ista confingere, quisquis hæc (2) cum Dei adjutorio neglexerit superare, nunquam in militia spirituali victor existere, nunquam ad coronam poterit victoriæ pervenire. « Non » enim coronabitur, nisi qui legitime certaverit¹. »

III. Hæ sunt denique gentes quas Israëlítico populo Moyses præcipiebat... (3) a facie terræ absque ulla fœderis interpositione delere. « Cum traduxerit te, inquit, » Dominus Deus tuus, in terram, quam possessurus ingrederis, et deleverit gentes multas coram te, Hethæum, » et Gergesæum, et Amorrhæum, Chananæum et Phe- » resæum, et Hevæum, et Gebusæum, septem Gentes

¹ 2 Tim. II, 5.

(1) Cod. male *penetrabilibus*. — (2) Cod. *hoc*. — (3) Deleta sunt quædam in cod.

» multo majoris numeri, quam tu es, et robustiores te,
 » tradideritque eas Dominus Deus tuus tibi (1), percu-
 » ties eas usque ad internecionem. Non inibis cum eis fœ-
 » dus, non misereberis earum¹. » Ecce audistis, fratres
 charissimi, quia gentes nobis infestas nostris manibus
 Deus omnipotens tradidit, easque jam a facie nostra
 in suæ providentiæ dispositione delevit. Cur ergo dege-
 neri languore torpescimus? cur collatam nobis cœlitis
 victoriam non arripimus? cur ex eo quod in superno jam
 examine constitutum est, id solum quod ad nos pertinet
 non implemus? Nam si ipsam verborum seriem ante
 perpendimus, jam ipsas gentes apud divinam sententiam
 prostratas aspiciamus, quas ipsi percutere et delere jube-
 mur. Cum enim dicitur: « Cum introduxerit te Deus
 » Dominus tuus in terram, quam possessurus (2) ingre-
 » deris, et deleveris gentes; » atque paulo post adjungit:
 « Percuties eas, » luce clarius constat, quia adversarios
 nostros in sua præscientia jam omnipotens Deus extinxit,
 quos nos ut (3) extingueremus, instituit. Ipse pugnat,
 et ut nos vincamus invitat. Ipse hostium vires destruit,
 et nobis victoriæ nomen ascribit. Vult nos fieri sua vir-
 tute victores, ut valeat myrto coronare triumphantes.
 Nulla nos ergo desperatio frangat, quos ad fortiter agen-
 dum supernæ virtutis adhortatio provocat. Nulla infir-
 mitas humanæ conditionis obsistat, ubi ad confligendum
 divinæ jussionis auctoritas roborat. Audiamus et nos
 quod illis dictum est: « Si dixeris in corde tuo: Plures
 » sunt gentes istæ quam ego, quomodo potero delere eas?
 » Noli metuere, sed recordare quæ fecerit Dominus Deus

¹ Deut. vii, 1, 2.

(1) Cod. male addit *et*; deinde *percutie*. — (2) Cod. male addit *es*; et deinde habet *deleverit*. — (3) Deest *ut* in cod.

» tuus Pharaoni et cunctis Ægyptiis, plagas maximas,
 » quas viderunt oculi tui, et signa atque portenta, ma-
 » numque robustam, et extentum brachium, ut educeret
 » Dominus Deus tuus. Sic facies cunctis populis quos
 » metuis¹; » et ut quid ergo ex nostra infirmitate diffidi-
 mus, qui ipsum virtutis auctorem, prævium ac ducem
 nostræ congressionis habemus? Et ille tenetur ex promissio-
 ne victoriæ, qui dux et auctor est pugnæ. Accendatur
 igitur mens in amorem certaminis, ut in campum pug-
 natura procedat ad debellandum hostium cuneos, cum
 desides incalescant. Nullum inter nos atque adversarios
 fœdus interveniat; nulla nos sequestræ pacis vincula (1)
 componant.

IV. Non ire namque ad prælium inglorium est; ire
 autem et segniter agere, mortis omnino periculum. « Me-
 » lius est enim non agnoscere viam veritatis, quam post
 » agnitionem retrorsum reverti². » Nonnulli enim post ar-
 reptam sacræ rudimenta militiæ, in tantam se mollitiem,
 animo tepescente, resolvunt, ut si valeant (2) mala non
 agere, nullis tamen studeant animæ suæ profectibus in-
 sudare. Hi nimirum non famem inedia vincere, non
 oblatis epularum suavitatibus repugnare, non frigoris as-
 peritatem ferre, non communes satagunt vigiliis præve-
 nire. Qui videlicet, etsi usurpare illicita renuunt, his ta-
 men, quæ licita sunt, perfruuntur. Hi profecto intra
 sacram militiam constituti sunt, sed quod spirituale cer-
 tamen sit nesciunt; intra militum numerum censentur
 ascripti, sed militaris officii probantur ignari; siquidem
 inter armatos non verentur inermes incedere, inter lori-
 catas bellatorum acies non erubescunt discincti segniter

¹ Deut. vii, 17-19. — ² 2 Petr. ii, 21.

(1) Cod. *mna*. — (2) Id. *videant*.

ambulare (1), atque idcirco ad primum vibrati cujuslibet jaculi ictum corruunt, quia nullo caute circumspeditionis clypeo muniuntur; meliusque fuerat intra septa domus ignobiliter vivere, quam imbelles inter cellas (2) sine ullis meritorum (3) titulis mori (4). Enim vero qui in monastico habitu carnis delectationem quaerunt, ex arido ligno succum exprimere gestiunt. Ex qua nimirum mollitie ac remissione vivendi plerisque contingit, ut cum multa sciant, se nesciant, et quid districtio- nis ipsi pati possint, quidve non possint, pleniter non agnoscant; sicque fit, ut quibus datum est exteriorem militiam (5) cognoscere, adhuc ad cognoscendum semetipsos videantur probationibus indigere. Plerosque enim vidimus jamdudum in sacro ordine constitutos, qui necdum nossent quid in jejuniis, quid in vigiliis, quid in reliquis coelestis disciplinae studiis ferre potuis- sent; et cum Scriptura dicat: « Qui ignorat, ignorabi- » tur¹, » quo pacto, vel a Deo cognosci, vel Deum me- reatur ipse cognoscere, qui semetipsum in ejus obsequio convincitur ignorare? Porro autem fervidus bellator qui moenia obsidione circumdat, appropinquare aggeribus nititur, occupare vallos attentat, atque inter ipsas cre- brescentium missilium grandines, quousque violenter irrumpere possit, explorat. Qui semetipsum ergo vult vincere, in mensuram suarum virium, turpe est notitiam sui non habere. Hinc est enim quod Dominus dicit: « Contendite intrare per angustam portam². » Necdum autem experimentum sui ille Dei miles acceperat, de quo Scriptura dicit: « Quia imposita galea aerea super caput

¹ 1 Cor. xiv, 38. — ² Matth. vii, 13.

(1) Est verbum hic deficiens in cod., quod supplevimus, apposita voce *ambulare*. — (2) Cod. *cella*. — (3) Id. *peccatorum*. — (4) Id. absque sensu et latinitatis umbra *nico*. — (5) Id. *exterior militia*.

» ejus¹, » et cætera. Jam autem idem se docte probave- rat, cum « Gladium Goliath Philistæi², » et cætera.

V. In hoc autem probatio est, quia quisquis in militiae spiritualis agone profecerit, si jamjam debiliorem contra se vitiorum contumaciam sentit, si insurgentes in se mo- tus carnis facile reprimat, si tumultuantium cogitationum strepitum minori jam labore compescit; si nascentes carnalis (1) illecebræ spinas, mox ut oriri coeperint, resecat, si tumentia superbiæ, luxuriæ, cæterorumque vitiorum colla, gladio protinus divini timoris obtruncat. Cæterum quid prodest diu quempiam sacræ interesse militiae, quem velut sub ipsa primi tyrocini rudimenta remissis manibus, et tenero (2) adhuc poplite (3) videas claudicare? A qua nimirum negligentiae dissolutione, prædicator egregius discipulos suos prohibet dicens: « Remissas, inquit, manus et dissoluta genua erigite, et » gressus rectos facite pedum vestrorum, ne claudicans » quis erret³. » Docta manus ad prælium, facile pervenit ad triumphum. Corpus aptum loricae, promptum fertur in pugnam. Monacho nempe, cui adhuc impossibile est superbiam premere, avaritiam cohibere, invidiae faces extinguere, mundam mentem a luxuriæ petulantia custo- dire, qui virus malitiæ adversus offendentem nequit expel- lere, qui pro servanda censura justitiæ, succumbit inju- riam sustinere, quid aliud dicendum est, nisi quia quantum ad professionem quidem, jam in sacra militia nomen dedit, sed quid sit spiritale certamen, adhuc penitus non agnovit? Imo ad perfectionem tendentibus, hoc est totis viribus annitendum, ut salubriter rigidi magis discant (4)

¹ 1 Reg. xvii, 38. — ² Ibid. 51. — ³ Hebr. xii, 12.

(1) Cod. *carnales*. — (2) Id. *teneros*. — (3) Id. *poplice*. — (4) Id. *discat*.

ista nescire quam vincere; pudeatque iis, qui se mortuos profitentur esse cum Christo, rebelles motus carnis et passiones animorum adhuc in se procaciter vincere, adversus quæ, velut sub ipso congressionis initio, necesse sit repugnare; ne cum tempus sit ut jam jure quiescere permittantur emeriti, adhuc versentur inter (1) belli tirones. Discat igitur miles Christi, dum adhuc novus est, manus conserere, discat emergentibus quibusque vitiis, prout res dictaverit, obviare. Huc illucque se, circumductis vivacis experientiæ oculis providus vertat, et singulis quibusque jaculis, quæ mittuntur, congruæ defensionis tegmen (2) opponat, ut superbiam humilitate dejiciat, gulam sobrietate restringat, mansuetudine iracundiam calcet, avaritiam largitate refrenet, ardorem libidinis terrore perpetui ignis extinguat, odii trabem flamma suavissimæ charitatis exurat. Delectatur Deus isto certamine, qui subtiliter ac profunde considerat totum quidquid illud est, quod versatur in mente. Gratulantur Angeli ad tale spectaculum, videntes quod humana natura in eo quod contra semetipsam (3) pugnat, ad eorum se consortium, unde fuerat ejecta, reformat; et sic (4) rixando, ad veram procul dubio pacem tendit, quam olim sibimet male consentiendo, quia non repugnavit, amisit.

VI. Nec conqueramur, fratres mei, si ad votum mox cuncta non vincimus, si hujus conflictatione certaminis ærumnas, labores, angustias, et gravissimum sæpe fluctuans animæ tædium sustinemus. In hoc enim divina nobis dispensatione prospicitur, ne repentina victoria in arrogantiam noster animus extollatur, et de altitudine sua profundius corruat, nec (5) auctori Deo, sed sibi victoriae

(1) Cod. *iter*. — (2) Hæc vox dimidiata legitur in cod. *ita gmen*. — (3) Cod. male *semetipsum*. — (4) Id. male *si*. — (5) Id. absurde *sine*.

suar vires ascribat. Hinc est enim quod Israëlitico populo per Moysen dicitur: « Postquam afflixit te Dominus et » probavit, ad extremum misertus est tui, ne diceres in » corde tuo: Fortitudo mea, et robur manûs meæ, hæc » omnia mihi præstiterunt, sed recorderis Domini Dei » tui, quod ipse tibi vires præbuerit¹. » Hinc est etiam quod sæpe mens, quæ multa in se et fortia vicit (1), unum quid fortasse minimum, quamvis solerter invigilet, non expugnat; quod nimirum divina dispensatione agitur, ne humana conditio undique virtutibus splendens in elatione sublevetur; ut in eo quod se superasse fortia quæque considerat, dum parvum quid non potest diu conando subigere, non sibi, sed illi victoriam tribuat, cujus munere potuit, quæ subacta sunt, superasse. Unde illic dicitur: « Hæc sunt gentes, quas Deus » dereliquit, ut erudiret in eis Israëlem². » Israëlm namque reservatis gentibus eruditur, dum mens nostra in pravis sibi resistentibus discit, quia nequaquam ex se majora subjecit.

VII. Hæc totius negotii summa est, fratres charissimi, quare mundum reliquimus; hic tota debet versari intentio nostra, quia ad sacrum ordinem nos venisse gaudeamus; videlicet ut mens nostra, virtutum armis accincta, in spirituali certamine se semper exerceat, et vitiorum portenta, quæ circa nos miscere gestiunt, fervido spiritu debellare contendat. Quid enim profuisset Israëlitico populo Ægyptiaca tantummodo rura relinquere, nisi cervices hostium bellica valuisset (2) strage percutere, ut terram optimam quieto postmodum posset otio possidere. Quis (3) denique profectus esset, si Pharaonis jugum,

¹ Deut. viii, 16-18. — ² Jud. iii, 1.

(1) Cod. *si pro vicit*. — (2) Id. *ferbuisset, et deinde possent*. — (3) Id. *qui*.

sub quo qualitercumque vivere sinebantur, effugerent, si Chananæorum enses in proprios iugulos per torporis⁽¹⁾ incuriam provocarent. Excutiamus ergo, fratres charissimi, degenerem marcidæ dissolutionis inertiam, qui per fortitudinem strenuè dimicandi pervenire volumus ad coronam. Parati simus semper irruentes vitiorum cuneos, ac frementes bestias de agro nostri cordisejicere, nullumque eis in ea, quæ nostri juris sunt, permittamus locum perversæ dominationis habere. Non videant nos inimici nostri, quod absit, enerviter cedere, ne mox sibimet applaudentes de nostris valeant recessibus exultare. Invictum namque militiæ nostræ ducem habemus, cui fiducialiter dicimus: «Judica, Domine, nocentes me, » expugna impugnantes me; apprehende arma et scutum, » et exurge in adjutorium mihi¹. » Felix spiritualis ille bellator, qui talem sequitur in prælio ducem, qui talem meretur habere suæ congressionis auctorem, qui et præsumenti præbet audaciam, et pugnantem victoriam, et victorem vehit ad coronam. Quin potius ipse est militantibus donativum, emeritis municipium, triumphantibus præmium sempiternum, ipse Deus benedictus in sæcula.

¹ Psal. xxxiv, 1, 2.

(1) Cod. corporis.

LIBER

De Pugna vitiorum.

Hic tractatus, qui ad eundem scriptorem pertinere videtur ac præcedens, et ejus esse complementum, legitur in eodem cod. IX, Plut. XVII dextr., Bibl. Sanctæ Crucis Florentiæ, fol. 135 b. Non sine voluptate percurreret illum, qui voluerit. Quæsivi eum, sive apud sanctum Augustinum, sive alibi, nec inveni.

SYNOPSIS.

I. Diabolus, præcipue incipientibus insidiatur, cui non cedat Christi miles. II. Tres sunt virtutes, quæ magis eremiticæ vitæ congruunt. III. Vitæ hujus encomium. IV. Ejusdem argumenti continuatio. V. Item. VI. Item. VII. Item.

I. Quisquis (igitur) cellulam cum diabolo dimicaturus ingreditur, et in area spiritualis prælii, ferventis animositate pectoris incitatur, ad hoc totam suæ mentis intentionem dirigat, ut delectationem carnis, vel ad momentum quidem jam ultra non sentiat, sed sibimet simul et mundo mortuus vivat. Ad tolerandas itaque calamitates atque miserias animum præparet, morti se pro Christo devoteat, diversis virtutum telis lumbos mentis accingat, omnia sibimet aspera et dura proponat, ut cum acciderint, non improvidus enerviter concidat, sed omnia æquanimiterferat. Plane sicut fluvius ex sui fontis origine perexiguus oritur, sed processu longioris decliviis rivis hincinde confluentibus dilatatur, sic interior homo nos-